

بررسی صلاحیت معلمان و نقش آن‌ها در پرورش استعداد و خلاقیت کودکان

علی اصغر محمدی کلهری

دانشجوی کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان پردیس شهید مفتح شهرری، تهران، ایران.
Mohammadi.1380alii@gmail.com

مهدی گلابی

دانشجوی کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان پردیس شهید مفتح شهرری، تهران، ایران.
Mahdigolabi138197@gmail.com

چکیده

این مقاله با هدف بررسی صلاحیت معلمان در پرورش استعداد و خلاقیت کودکان انجام شده است. گردآوری اطلاعات به شیوه کتابخانه‌ای یا مروری می‌باشد. برای بهبود پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ارتقاء صلاحیت‌های معلمان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. معلمان توانمند از دانش، مهارت و تخصص خود در فرآیند آموزش دانش‌آموزان استفاده کرده و زمینه مساعدی را برای پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان به وجود خواهند آورد. هدف این پژوهش، شناخت مؤلفه‌های مختلف صلاحیت‌های معلمی و شناسایی عوامل ایجاد انگیزه در معلمان جهت ارتقاء صلاحیت‌های معلمی توسط خود است. با توجه به اهمیت بسیار تدریس مؤثر در جامعه کنونی، نیاز افراد به مهارت و دانش برای موفقیت در جامعه کنونی افزایش یافته است. نقش اصلی در موفقیت افراد را آموزش و پرورش ایفا می‌کند و در بین مؤلفه‌های مختلف آموزش و پرورش نقش و توانایی معلم در یادگیری دانش‌آموزان از همه مهم‌تر است.

واژگان کلیدی: صلاحیت معلم، نقش معلم، پرورش استعداد، خلاقیت

مقدمه

در عصر حاضر، آموزش و پرورش به عنوان یکی از عوامل کلیدی توسعه جوامع شناخته شده است که نقش بسیار مهمی در شکل‌دهی به آینده جامعه دارد. در این مسیر، معلمان به عنوان ستون‌های اصلی سیستم آموزشی به شمار می‌آیند. معلمان ابتدایی به خصوص در این زمینه بسیار اهمیت دارند، زیرا در دوران حساس و اساسی شکل‌گیری هویت کودکان نقش اساسی دارند. به عنوان نمایندگان اصلی آموزش در این دوره، معلمان ابتدایی تاثیرات بلندمدت و عمیقی بر روی زندگی کودکان خود، جامعه و حتی جهان دارند.

معلمان ابتدایی نه تنها وظیفه تدریس مباحث کتابی را دارند، بلکه نقش پرورشی و تربیتی نیز دارند. آن‌ها در این دوران حساس، به کمک فرآیند آموزش و تربیت، مهارت‌ها، ارزش‌ها، و انگیزه‌های اساسی کودکان را شکل می‌دهند. همچنین، تشویق و پشتیبانی از استعدادهای خاص کودکان از وظایف مهم معلمان ابتدایی است.

صلاحیت معلمان ابتدایی از جوانب کلیدی است که تاثیر مستقیمی در کیفیت آموزش و پرورش دارد. معلمان باید دارای دانش عمیق و به‌روز در حوزه‌های مرتبط با تدریس و روش‌های آموزشی باشند. آن‌ها باید توانایی برقراری ارتباط مؤثر با کودکان، مهارت

در ایجاد محیط‌های یادگیری جذاب و تعاملی، و توانایی تشخیص و پاسخگویی به نیازهای تفاوت‌های فردی داشته باشند. همچنین، فرهنگی بودن، انعطاف‌پذیری، اخلاق حرفه‌ای و علاقه به رشد و بهبود مداوم نیز از ویژگی‌های مهم معلمان ابتدایی است. استعداد‌های کودکان نیز به یکی از اساسی‌ترین وجوه پیشرفت جامعه تبدیل شده است. معلمان ابتدایی با شناسایی و پشتیبانی از استعداد‌های فردی کودکان، به ایجاد انگیزه برای یادگیری عمیق و ارتقاء توانایی‌های آن‌ها کمک می‌کنند. این اقدام به طور مستقیم به توسعه خلاقیت، تفکر انتقادی، و مهارت‌های ارتباطی در کودکان کمک می‌کند که این عوامل بسیار حیاتی برای موفقیت در زندگی اجتماعی و حرفه‌ای آن‌ها هستند.

به طور کلی، صلاحیت معلمان ابتدایی و نقش آن‌ها در پرورش استعداد کودکان به عنوان دو پیشنهاد اساسی در بهبود سیستم آموزش و پرورش و ارتقاء جامعه مطرح می‌شود. ارتقاء دانش، مهارت‌ها، و انگیزه معلمان ابتدایی به منظور بهره‌برداری بهینه از ظرفیت‌های کودکان و تربیت نسلی با استعداد و خلاق از اهداف اصلی این تلاش‌هاست.

صلاحیت معلم

معلم حرفه‌ای، کسی است که دانش و تجربه‌ی کافی دارد و روش تدریس نیز می‌داند؛ یعنی این که می‌داند چه روش‌ها و فنونی را در کجا و چگونه به کار گیرد تا کلاس کارآمد و اثر بخشی داشته باشد. معلمانی که هر سه ویژگی دانش، تجربه و روش تدریس را توأمان دارا باشد، معلم حرفه‌ای قلمداد می‌شوند. از معلم حرفه‌ای انتظار می‌رود که دارای صلاحیت‌های علمی و فنی معینی نیز باشد، بر محتوای درسی تسلط کامل داشته باشد و از روش‌ها و فنون مناسبی برای تدریس درس استفاده کند و در تمامی امور، علاوه بر آموزش، الگوی مناسبی برای تربیت کودکان و نوجوانان باشد. (فتحی، ۱۳۷۸)

در واقع آنچه معلم حرفه‌ای را از سایر معلمان متمایز می‌کند، استفاده‌ی مناسب و به جا از روش‌های مطلوب تدریس است. هر چند نبود هر یک از دو عامل دانش و تجربه‌ی کافی مشکلاتی برای معلم به وجود می‌آورد، نداشتن روش مناسب، سبب از بین رفتن دو متغیر دیگر می‌شود. امروزه با تغییرات عمیق در ساختار، برنامه درسی و جمعیت دانش‌آموزی، در هویت حرفه‌ای معلمان بحران به وجود آمده است. نبود صلاحیت‌های مرتبط برای برخورد با این موقعیت جدید باعث شده است که بسیاری از معلمان هویت حرفه‌ای خود را در تنگنا ببینند، بنابراین هویت حرفه‌ای معلمان نیاز مبرم به بازسازی مجدد دارد. (فتحی، ۱۳۷۸)

نقش معلم

دانش معلم یکی از عوامل اساسی در فرایند کشف استعداد می‌باشد. آشنایی معلم با جدیدترین روندهای کشف استعداد و بکارگیری آن روش‌ها در تدریس خود کلاس نقش حیاتی دارد افرادی که اصلاً تدریس نداشته‌اند مسکن است که این نکته را درک نکنند که فعالیت تدریسی یک فعالیت صعه و قابل توجه برای کشت و پرورش استعداد برای کودکان است ر نیازمند به وقت انرژی و عکاس و کوشش بسیاری دارد. اگر معلم مد سر کلاس برای دانش‌آموزان معیارهایی انتخاب نند که آنها را به عدالت بیشه در کلاس درس ترغیب کننده دانش‌آموزان به حد بالایی از استاندار و یادگیری کو کلک استعداد کودکان می‌کند خواهند رسید. استانداردهای بنت استمداد بایستی در ابتدای آموزش برای دانش‌آموزان مشخص شوند. (چستن، ۱۹۹۸)

دانش‌آموزان در هر وضعیت یا در هر شرایط جسمانی، عاطفی و اجتماعی از حقوقی برخوردارند که باید از طرف معلم و مربی رعایت شود. حق برخورداری از معلمی آگاه و متخصص، حق کسب آمادگی و سلامتی از حقوقی است که باید توسط معلم رعایت شود. (رضانی نژاد، ۱۳۹۰)

سرپرست کارگاه کسی است که کار را از طریق دیگران به انجام میرساند و مسئولیت رهبری و رفاه نیروی کار را به عهده دارد. در خصوص سرپرست عنوان شد که شغل اصولی سرپرست این است که هنرآموزان مشغول به فعالیت در کارگاه‌های هنرستان را که در سطوح مختلف یک مکان اداری یا آموزشی قرار دارند اداره کند. (شریفی و احمدی فرد، ۱۳۹۰).

حتی مدیر اداره آموزش و پرورش و مدیر مدرسه و معلم عهده دار نظارت دقیق و مستمر بر نحوه ی رفتار، کردار کارکنان و دانش آموزان و نظارت بر حسن انجام وظایف و کوشش در ایجاد هماهنگی بین آن‌ها. مدیریت اجرایی و اداره امور آموزشی هر شهرستان زیر نظر مدیر صورت می‌گیرد. اداره آموزش و پرورش، به مناسب گستردگی فعالیت‌های اداری، مالی و آموزشی دارای معاونانی است که به طور معمول همان وظایف آموزش و پرورش استان را در سطح محدود تری انجام می‌دهند. هر یک از ادارات آموزش و پرورش در شهرستان و نمایندگی به تناسب جمعیت دانش آموزان گستردگی خدمات آموزشی و اجرایی، دارای واحدهای اداری، مالی و آموزش و پرورش است که در زمینه ارائه خدمات به واحدهای آموزشی فعالیت دارند. همچنین آنها امور مربوط به کارکنان، برقراری آموزش ضمن خدمت برای معلمان و مدیران، گسترش فضای آموزشی، تدارک تجهیزات مورد نیاز واحدهای آموزشی را بر عهده دارند. (آقازاده، ۱۳۸۷)

پرورش استعداد

استعدادیابی شامل دو بخش شناسایی استعدادها و پرورش آنهاست. در این خصوص، بیشتر کشورها تلاش می‌کنند ساختارهای نظام مند و منسجمی برای شناسایی کودکان مستعد ایجاد کنند و آنها را در حوزه‌های معین پرورش دهند. پرورش استعداد نشان می‌دهد که باید برای کودکان، محیط آموزشی مناسب فراهم آید، محیطی که در آن یک رویکرد علمی با معلمانی که دانش کافی دارند ترکیب شود، بطوری که کودکان فرصت درک استعداد خود را داشته باشند. مسائل اساسی بسیاری در زمینه پرورش استعداد وجود دارد. برنامه جامع پرورش استعداد باید به مقدار و کیفیت تمرینات مورد نیاز برای رسیدن به سطوح بالای عملکرد پرداخته شود. (Williams, 2005)

در پیگیری فرایند استعدادیابی، ارائه ی فرصت‌ها و پشتیبانی‌های کافی به کودکان برای پرورش پتانسیل‌های خود به صورت کامل، از طریق یک فرایند پرورش استعداد، امری حیاتی محسوب می‌شود. پرورش استعداد شامل ارائه آموزش‌ها، هدایت معلم، برنامه‌های رقابتی در کنار دسترسی به امکانات و تجهیزات مناسب است. پرورش استعداد، سرمایه‌گذاری و فرایند طولانی مدت است که در آن آموزش‌های مناسب برای کودکان فراهم می‌آید تا استعداد خود را بفهمند و به سطوح برجسته و حرفه‌ای دست پیدا کنند. این فرایند به طور مطلوب در محیط ساختاری و نظام‌مند صورت می‌گیرد که در آن بر آموزش، یادگیری و تمرین تأکید شده است (ماندگ، ۲۰۱۱).

امروزه علاقه به بهینه‌سازی مسیرهای پرورش استعدادها در مدارس افزایش یافته است، زیرا صرف وقت برای بررسی و تحقیق در مورد استعداد ویژه و شناسایی استعداد تلاشی برای یافتن سوزن در انبار کاه است، زیرا پژوهش‌ها در سالهای اخیر نشان داده است که این شیوه استعدادیابی مولدترین، قابل تامل ترین یا حتی اخلاقی ترین روش به‌خصوص در سنین پایین‌تر نیست. پژوهشگران امروزه به‌عنوان یک راه حل، بیشتر بر روی پرورش استعداد متمرکز شده‌اند (بایلی، ۲۰۰۶).

خلاقیت

در چند دهه اخیر پژوهش‌های بسیاری در زمینه خلاقیت انجام شده است. پژوهش‌های انجام شده در زمینه آموزش خلاقیت، عموماً به این نتیجه رسیده است که خلاقیت را هم می‌توان آموزش و هم پرورش داد. تورنس می‌نویسد: طی پانزده سال تجربه در مطالعه و آموزش تفکر خلاق، شواهدی دیده‌ام که نشان می‌دهد خلاقیت را می‌توان آموزش داد. فلدهوسن و همکارانش می‌گویند: پاسخ به این سؤال که «آیا می‌توان خلاقیت را آموزش داد؟» مثبت است. آنان روش‌های جالبی برای آموزش خلاقیت ارائه می‌دهند. تحقیقات نشان داده است که تمام انسان‌ها دارای قوه خلاقیت هستند؛ برخی در یک زمینه دارای خلاقیت بیش‌تر و برخی در زمینه‌ای دیگر. خلاقیت می‌تواند به وسیله معلمان در دانش‌آموزان شکوفا گشته و یا از بین برود. بنابراین، باید محیط و فضای مساعدی برای رشد و پرورش قوه خلاقیت دانش‌آموزان فراهم آورد.

کارل راجرز در این زمینه می‌نویسد: «روشن است که خلاقیت را نمی‌توان با فشار ایجاد کرد، بلکه باید به آن اجازه داد تا ظهور کند. همان گونه که زارع نمی‌تواند جوانه را از دانه بیرون بیاورد، اما می‌تواند شرایط مناسبی برای رشد دانه فراهم آورد. در مورد خلاقیت هم همین شرایط صادق است. باید زمینه‌ای مساعد برای رشد و توسعه خلاقیت فرزندان و دانش‌آموزان فراهم آورد. از جمله تجربیات من در روان‌شناسی این است که می‌توان با فراهم کردن امنیت روانی و آزادی، احتمال ظهور خلاقیت سازنده را افزایش داد. (قاضی، ۱۳۹۵)

خلاقیت و نوآوری محرک اصلی تمدن هاست. تلفن، اتومبیل، هواپیما، رادیو، تلویزیون، رایانه، اتوماتیک، الکترونیک، قدرت اتمی و مسافرت‌های فضایی و خلق ادبیات و انواع هنرها و ... نقاط عطفی از اختراعات و اکتشافات و نمودی ارزشمند از تفکر و ذهن خلاق بشر است. بنابراین، برای پیشرفت در صنعت، اقتصاد، سیاست و همه علوم، نیازمند تفکری خلاق و نوآور می‌باشیم؛ خلاقیتی که در ضمیر همه ما نهفته و در نحوه زندگی ما تأثیر دارد.

نتیجه‌گیری

به صورت کلی ارتقاء صلاحیت‌های معلمی در حین خدمت از طریق‌های مختلف امکانپذیر است؛ همانند: شرکت در دوره‌های ضمن خدمت مصوب وزارت آموزش و پرورش، شرکت در دوره‌های مختلفی که توسط دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی آزاد جستجوی مطالب مجازی و غیرمجازی مورد نیاز و مطالعه آنها جهت تقویت صلاحیت‌های معلمی خود اما قبل از برگزاری دوره‌های دانش‌افزایی به یک نکته بایستی توجه کرد، که چگونه انگیزه شرکت فعال در دوره‌های مختلف را می‌توان در معلمان به وجود آورد؟ بر اساس نظریه هرزبرگ مهم‌ترین عوامل انگیزشی عواملی مانند موفقیت، قدردانی، شناخته شدن و شهرت، نفس کار، پیشرفت و ارتقاء است که مرتبط با «محتوای کار» هستند. با توجه به نتایج تحقیق حاضر پیشنهاد می‌گردد تا با ایجاد چارچوب‌های قانونی در نظام آموزش و پرورش؛ الزامی جهت حمایت معلمان و کمک در بهبود صلاحیت معلمان فراهم آور رشد استعداد کودکان شوند. صلاحیت معلمان ابتدایی و نقش آن‌ها در پرورش استعداد کودکان به عنوان دو پیشنهاد اساسی در بهبود سیستم آموزش و پرورش و ارتقاء جامعه مطرح می‌شود. ارتقاء دانش، مهارت‌ها، و انگیزه معلمان ابتدایی به منظور بهره‌برداری بهینه از ظرفیت‌های کودکان و تربیت نسلی با استعداد و خلاق از اهداف اصلی این تلاش‌هاست.

منابع

فتحی واجارگاه، کوروش، ۱۳۷۸، **مدرسه استاندارد**، تهران، انتشارات فاخر.

کارل راجرز، ۱۳۹۵، **درآمدی بر انسان شدن**، ترجمه: قاسم قاضی، ص 145.

رضانی نژاد، رحیم، ۱۳۹۰، **تربیت بدنی در مدارس**، چاپ ششم، تهران، انتشارات سمت.

شریفی، مریم، احمدی فرد، نصرالله، ۱۳۹۰، **جایگاه سرپرست بخش در مدارس**، مجله رشد آموزش فنی حرفه‌ای، شماره اول.

آقا زاده، احمد، ۱۳۸۷، **آموزش و پرورش تطبیقی**، تهران، انتشارات سمت.

- Williams, A.M. & Hodges, N.J. "Practice, instruction and skill acquisition in soccer: challenging tradition". Journal of Sports Sciences, 2005; 23(6): 635- 650.
- Chastain, K. (1988). **Developing second language skills: Theory and practice**. 3rd ed. San Diego: Harcourt Brace Jovanovich.
- Mundeg, S, M. "Factors Associated with Successful Talent Development in south africa Soccer Player," Master Dissertation, Nelson Mandela University, Nelson Mandela, Metropolitan. 2011.
- Bailey, R. & Morley, D. "Towards a model of talent development in physical education. Sport", Education and Society. 2006; 11 (3): 211-230.